

Η συγχώρηση, η αγνότητα και η μετάνοια στο Γ. Βιζυηνό

Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία

Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bit.ly/2gz0URs>]

Η συγχώρηση, η οικονομία της καρδιάς, ζητείται και δίνεται. Η θεοφοβούμενη μητέρα στο «Άμάρτημα» εξομολογείται το «ατύχημά» της σε δυο πνευματικούς, ιερέα και Πατριάρχη, και ζητά συγχώρηση. Ζητά συγχώρηση/παραμυθία και από τον γιό της, όταν του εκμυστηρεύεται την χαίνουσα «πληγή» της[599]. Η συγχώρηση της δίνεται από όλους, αλλά η μητέρα δεν φαίνεται να απαλλάσσεται από το «βάρος» της.

Στο ίδιο διήγημα ο γιός της, ο Γιωργής, ζητά συγχώρηση από τη μητέρα του αμέσως μετά τις «αποκαλύψεις» της για την ασπλαχνία που ο ίδιος έδειξε στη νέα ψυχοκόρη τους συνειδητοποιώντας -ως επιστήμονας ψυχολόγος- τη μακροχρόνια εσωτερική, ψυχική της τυραννία[600]. Η μητέρα του την δίνει. Στο τέλος του διηγήματος, εν τούτοις, η μητέρα οδηγείται οριστικά στα δάκρυα και ο

γιός/αφηγητής βυθίζεται στη σιωπή[601].

Συγχώρηση ζητά και ο Πασχάλης στο «Αί συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας» από τον φίλο του/αφηγητή μόλις ξεκινά τις εκμυστηρεύσεις του[602], γιατί του είχε αποκρύψει τη σχέση του με την Κλάρα, κόρη του καθηγητού του, και τις καταλυτικές ηθικές συνέπειες που είχε γι'αυτόν η προηγούμενη σχέση του με την Ευλαλία, κόρη της πλύστρας του. Η συγχώρηση εμμέσως δίνεται, χωρίς όμως να λειτουργεί αποτελεσματικά γι'αυτόν.

Η συγχώρηση αποτελεί μια χριστιανική επιλογή η οποία αποτυπώνεται για τους πιστούς ευκρινώς στην Κυριακή προσευχή (Ματθ. 6, 9-13, συγχώρηση: 6. 12) και στα εμφατικά επεξηγηματικά σχόλια που ακολουθούν[603] (Ματθ. 6,14-15)[604].

Ο Άλλος γίνεται η «γέφυρα» της σωτηρίας, γιατί ο άλλος συνάνθρωπος είναι ο τόπος της μεταφυσικής αλήθειας και είναι απαραίτητος για τη σχέση μας με τον Θεό[605]. Η «συνάντηση» μαζί του γίνεται στα διηγήματα του Βιζυηνού με πολλούς τρόπους: με την υιοθεσία κοριτσιών, την υπερήλικη παρασιτούσα[606] Σοφηδιώτισσα και την βοήθεια ανημπορούντων («Τό ἄμάρτημα τῆς μητρός μου»)· με την φροντίδα αλλόθρησκου και αλλοεθνῆ τόσο από χριστιανή μητέρα όσο και από μουσουλμάνο («Ποῖος ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου») και με τη γνωριμία και τον συγχρωτισμό του αφηγηματικού ἥρωα, μουσουλμάνου και Τούρκου, του Σελήμ, με τον εχθρό -Ρώσο και Ἕλληνα («Ὁ Μοσκώβ-Σελήμ»). Ὅλες οι συναντήσεις, ἔστω και μερικώς, λυτρώνουν τους ἥρωες που τις επιχειροῦν. Αυτό συμβαίνει,

επειδή η ζωή ορίζεται, καθορίζεται και προσδιορίζεται από τη σχέση[607]. Η συνάντηση αυτή τους επιτρέπει να επικοινωνούν πληρέστερα με τον Άλλο και να συνειδητοποιούν την αναγκαιότητα της υπέρβασης των πάσης φύσεως διαφορών τους[608]. Επίσης, τους ωριμάζει, τους κάνει ανεκτικούς, τους προτρέπει να προσφέρουν αγάπη στον Άλλο κατανοώντας την κοινή μοίρα του ανθρώπου και την αγωνία του να «υπερβεί» την κτιστή, «ατελή» του φύση. Τους κάνει φιλειρηνικούς και φιλόανθρωπους, ολοκληρωμένες προσωπικότητες, αληθή πρόσωπα. Η αγαπητική σχέση που αναπτύσσεται νοηματοδοτεί τη ζωή τους. Μπορεί, τελικά, να μην κατακτιέται πλήρως με την συνάντηση του Άλλου η λύτρωση -όπως προαναφέρεται- γίνεται όμως ένα αποφασιστικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση.

Η αγνότητα/καθαρότητα συναντάται κατεξοχήν στο «Αί συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας». Ο Πασχάλης θέλει τον εαυτό του «καθαρό» να τον προσφέρει στην αγνή Κλάρα, αλλά η προηγούμενη σχέση του με την Ευλαλία δεν του το επιτρέπει. Αισθάνεται μiasmένος, «χρησιμοποιημένος» και, συνεπώς, ακατάλληλος γι' αυτήν. Θεωρεί την αγνεία, την παρθενία, θεμέλιο της σχέσης και οδηγείται στην αυτοτιμωρία, για να «εξαγνιστεί». Ο αφηγητής αξιολογεί ότι υπάρχει πρωτοφανής ηθική αυστηρότης στην προσέγγιση που κάνει ο Πασχάλης και αυτό οδηγεί τον ίδιο σε αμηχανία[609] και τον Πασχάλη σε αδιέξοδο.

Τα δάκρυα, μεγάλη κολυμπήθρα[610], «πλημμυρίζουν» τα διηγήματα του Βιζυηνού. Ελάχιστα είναι αυτά στα οποία δεν συναντώνται. Οι ήρωες αποφορτίζονται πρόσκαιρα, αλλά δεν λυτρώνονται. Στα δάκρυα καταφεύγουν συχνότερα οι γυναίκες των διηγημάτων -η Δεσποινιώ η Μιχαλιέσσα («Τό ἄμάρτημα τῆς μητρός μου»), η νεαρή Μάσιγγα («Μεταξύ Πειραιῶς καί Νεαπόλεως»), οι μητέρες του Χρηστάκη και του Κιαμήλ («Ποῖος ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου»), η όμορφη Κλάρα («Αἰ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας») και η χήρα Παυλόφσκα στον αποχαιρετισμό του Σελήμ[611] («Ὁ Μοσκῶβ-Σελήμ»)- ενώ σπανιότερα οι άνδρες -ο Γιωργής/αφηγητής («Τό ἄμάρτημα τῆς μητρός μου»), ο αφηγητής κατά τον αποχαιρετισμό της Μάσιγγας («Μεταξύ Πειραιῶς καί Νεαπόλεως»), ο αφηγητής, όταν επισκέπτεται τον τάφο τού αδικοχαμένου του αδελφού, του Χρηστάκη[612] («Ποῖος ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου»), ο αφηγητής και ο επιστήθιος φίλος του, ο Πασχάλης («Αἰ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας») και ο Σελήμ αφηγούμενος την οικογενειακή του τραγωδία στον αφηγητή[613] («Ὁ Μοσκῶβ-Σελήμ»). Τα δάκρυα των αφηγηματικών ηρώων δεν είναι πάντα δάκρυα μετανοίας.

(συνεχίζεται)

[599] Γ.Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.21: «Σήκω, κλείσε τή θύρα, καί κάτσε νά σέ τό πῶ, ἴσως μέ παρηγορήσης ὀλίγο, ἴσως μέ λυπηθῆς, καί ἀγαπήσης τό Κατερινιώ, σάν νάταν ἀδελφή σου».

[600] Γ.Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.25: «-Ὅχι, ὄχι, μητέρα! ἀνέκραξα διακόψας αὐτήν ἀκρατήτως. Δέν γυρεύω τίποτε. Ὑστερα ἀπ' ὅσα μ' ἀφηγήθης, σέ ζητῶ συγχώρησι διά τήν ἀσπλαγχνίαν μου. Σέ ὑπόσχομαι ν' ἀγαπῶ τό Κατερινιώ σάν τήν ἀδελφή μου, καί νά μή τῆς εἶπω τίποτε πλέον, τίποτε δυσάρεστο».

[601] Γ.Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.27: «Οἱ ὀφθαλμοί της ἐπληρώθησαν δακρύων καί ἐγώ ἐσιώπησα».

[602] Γ.Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.139: «"ὦ συγγνώμην! Συγγνώμην, διά τήν μικροψυχίαν μου!» εἶπεν. «Τόσον καιρὸν ἠγωνιζόμην νά σ' ἐλκύσω πλησίον μου· τόσον καιρὸν σέ προσεδόκουν νά ἔλθης, μόνον καί μόνον διά τοῦτο: νά σοῦ ἀνοίξω τήν καρδίαν μου, νά ἰδῆς τήν αἰμάσσουσαν πληγὴν της. (...) Βλέπεις τὰς δυνάμεις μου πῶς ὑποχωροῦν καί φθίνουν ὑπὸ τὸ καταπληκτικὸν τῆς συμφορᾶς μου βάρος. Δῶσέ μου συγχώρησιν. Μία ἀκατάσχετος ἐπιθυμία μέ κυριεύει, ἐπιθυμία ἀναπαύσεως καί ἡσυχίας"».

[603] Μ. Γκουτζιούδης, «Ἡ περί ἀφέσεως καὶ ἰωβηλαίου διδασκαλία της Κ.Δ.» στο περιοδικό Θεολογία Τόμος 84, Τεύχος 2(2013)σσ.105-124, ἐδῶ σ.120.

[604] Ματθ. 6. 14-15: «Ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καί ὑμῖν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν».

[605] Στ. Γιαγκάζογλου, «Ἡ θεολογία της ετερότητας καὶ τὸ θρησκευτικὸ μάθημα στην Ελλάδα. Διαπολιτισμικὲς δυνατότητας καὶ προοπτικὲς» στην ηλεκτρονικὴ διεύθυνση: http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCgQFjAB&url=http://schools.gr%2Fflessions%2Freligious%2Fsyn_prosgiseis%2Fdiapolitism%2F9giagazoglou.doc&ei=b6 (ἡμερομηνία ἀνάκτησης: 25-5-2014).

[606] Γ. Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.6.

[607] Μ. Μπέγζος, «Σχέση» στο Δοκίμια ψυχολογίας καὶ θρησκείας (Αθήνα: Εκδόσεις Εξάντας, 2004)σσ.79-89, ἐδῶ σ.80.

[608] Π. Καλαϊτζίδης, «Ορθοδοξία καὶ πολυπολιτισμικότητα» στη Σύναξη 91 (2004)σ.96.

[609] Γ.Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.148: «Ἐγνώριζον τήν χρηστοθήθειαν αὐτοῦ, καί κάποτε καί τὸν ἐπείραζον διά τήν ὑπερβολὴν τῆς σεμνότητός του. Ἄλλ' ἢ ἀποκαλυπτομένη σήμερον ἐνώπιόν μου πρωτοφανῆς ἠθικὴ αὐστηρότης, οἱ περὶ ἐμοῦ φόβοι του, ὅτι δὲν θά δυνηθῶ νά ἐννοήσω τήν ἐνώπιον τῆς Κλάρας θέσιν του ὅπως καί ἂν μοὶ τήν παρίστα, μ' ἔκαμαν, ἀγνοῶ πῶς, νά αἰσχυρθῶ αὐτὸς ἐμαυτόν, νά μὴ γνωρίζω τί ν' ἀποκριθῶ».

[610] Ν. Καζαντζάκης, Ο Χριστὸς ξανασταυρώνεται (Αθήνα: Εκδόσεις Ἔθνος α.ε., 2014)σ.124.

[611] Γ. Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.242: «Ἐκαστος τῶν αἰχμαλώτων ἔφερεν ἀνεξαιρέτως ἐνθύμιόν τι χαρισθὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν γνωρίμων του. Τὸν Σελημ συνώδευσε ἢ Παυλόφσκα μετὰ τοῦ πατρός της μέχρι τῆς θαλάσσης καί τὸν ἐνηγκαλίσθησαν καί ἀπεχωρίσθησαν ἀπ' αὐτοῦ χύνοντες κρουνηδὸν τὰ δάκρυα».

[612] Γ. Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.101: «Ἐκεῖ κεῖται τεθαμμένος ὁ πολύκλαυστος ἀδελφός μου. Ἐκεῖ διηύθυνα δακρυρροῶν τὰ βήματά μου».

[613] Γ. Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.246: «Ἡ πείνα, τὸ κρῦο καί ἡ λοιμικὴ, μ' ὠρφάνεψαν ἐκεῖ ἀπὸ τὰ παιδιὰ κι ἀπὸ τὴ γυναῖκα μου! Καί ἀπομάξας τὰ δάκρυά του ὁ Σελημ: - Μπροστὰ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Σουλτάνου, ἀνέκραξε, ποῦ τὸν ἐμπροστάτευσαν τόσες φορὲς

μὲ τὴ ζωὴ μου, ξεψύχησαν τρία παιδιὰ καὶ μία γυναῖκα, πρὶν ἔλθῃ τὸ «ἐτζέλι» τους, καὶ αὐτὰ ἦταν δικά μου... ἦταν τὸ μόνο ποῦ μοῦ ἔμεινεν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον!».

<http://bit.ly/2gwcL6s>